

azon nem-barátink, kik már is hírdetgetik, hogy Miniszter úr nem fog a lapba dolgozni.

Igen tartózkodom Minister úrnak alkalmatlankodni, de még is bátor vagyok kérni, méltóztassék Gyurmán és Stullier iránti akaratát velem tudatni.

Toldy¹ nevezetű ex-franciscanus, ki, mint mondja, Minister úrnál írnok volt, kért, hogy hoznám nevét emlékezetbe Miniszter úr előtt. Ő valami kis hivatalt kért volt, de még választ nem nyert.

Tisztelettel vagyok

Pest, június 19. 1848.

alázatos szolgálja

Bajza József s. k.

Külső cím: Kossuth Lajos pénzügy-minister úrnak. Budán.

Vörös viasz pecsét a Bajza-család czimeres-gyűrűjével.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeumban.)

Közli: KOVÁTS LÁSZLÓ.

BOLYAI FARKAS TÖREDEK JEGYZETEL.

I.

Ujévi gondolatok.

Purgatorium tüzebe vettem, hogy ne maradjon földi mocsok a szent barátságban.

A helyett, hogy az új év angyalától várnék, azt nézem mit vihet el.

Mi kevesért éltem eddig, s mennyire élek meg, tapogatom a szívem melegét s pulsus verését. Számítom mit vett az elmúlt el, s mi kevés maradt.

Feloldom a sok, részint holtig nyiló sebeket, részint sebhelyeket s keresem a tiszta helyet, a hol még nyíl érhet, s elébb úgy tetszik, hogy nincs s a sincs a mit elvegyen az új év. Oh, de a más pillanatban észreveszem, hogy minden szegénységem, szerencsétlenségem mellett, mily gazdag vagyok s mennyivel lehetek még szerencsétlenebb. Oh Isten, csak azt ne vedd el, a mi Tiéd! Vagy végy el együtt Tiedet magam is.

II.

Köszöntő koszorús anyákra s Máriákra.

Tartsa meg Isten a kevés koszorús anyákat, hogy példájuk nevelje számát honunkban, mert az előhaladás óramutatója az anyákban van s a Fő anya (t. i. a haza) csak a kicsin anyák által boidog. Dicséret és dicsőség az anyáknak! Az erkölcsi kiképzésnek legelső szent műhelye is náluk van: az okos anyai szeretet melegében s napfényében csiráz-

¹ Toldy József mint nagykorösi tanár halt meg 1873. decz. 21-én.

nak az erények magvai s onnan erednek a hősek. Az oskolák csak ronthatják a jó alapvonásokat, de a rosszakat helyre nem hozhatják.

A mai nap nevezetes anyára emlékeztet, kinek a keresztről csepegő vérről együtt hullottak könnyei. Legyenek az itti (itteni) Máriák is annyiban hasonlók ahhoz, hogy ha az emberiség kívánja az áldozatot, gyermekek vérezni s ők sírni tudjanak a földön, örvendve a belső égben.

III.

Gnómák s egyéb.

Adj appetitust ahoz, a mit előmbe teritesz.

Ne hívjanak gyűlésbe s ebédre. Ne lássak képet.

Ne jöjjön senki hozzám, a kinek örömet nem szerezhettek.

Minden azt hiszi, hogy a más asztalánál jól ennék.

Ha nem hoznak semmit, a mit szeret, miért ülne ott magának s másnak csömört szerezni?

Az idevaló boldogság Anticipations-Schein, melyet a míg valahol kifizetnek, itt sokszor devalválódik.

Vajha olyan hibákat ne tenne az ember, melyeket csak a második editóban lehet megigazítani. Egy elficizamodás örökös nyomorékság.

Vajha az elhervadt remények töviről, vagy elhintett magvairól sarjaznék valami.

Az ifjak devalválódnak.

Olyan örömek, melyek fájdalmakat szülnek s sebesen szaporodnak, — coloniája a virtus.

Jobb a fájdalom, mely mindvégig örömekeket szül.

A szeretet praxisa időt, helyet s pénzt kíván, azért kénytelen az ember egy kisebb sférát zárni.

Társaságba ritkán kell menni s keveset ülni, kivált a hol pipáznak.

Egy vacsora, kivált későn, harmadnapot elveszen.

A szűk köntösben a vér szabadon nem jár, kivált 40 esztendőn felül. Még a flanel kapcza megtűrődése is rossz. — A salavári is jó s a lábat estve némelykor megmosni s a salavárit is cserélni. A szót inget hosszan kell csinálni s úgy viselni, hogy a nadrágból ki ne érjen.

Hideg bor, hideg víz télben a szavát elveheti az embernek.

Öregnek gyenge meleg ferdőbe tölteni egy findzsa faolajat.

Fürdő jó, ha víz közé kevés pálinka is töltetik.

A döngölés, ha igen erős, keményít, ha gyenge, lágyít, a sokáig folytatott gyengít, a mértékletes erősít.

Harcolni kell a vénség ellen — rude valere! — A vénségnek nincsen, mint a fiatal kornak hatása.

Mérsékelt munkák, új planumok, rend, az indulatok jármától való szabadság, megrettenthetetlenség az élet zivatarai között, tanács a szokotlan reszkető ifjunak, a léleknek a testen való győzedelme istáp legyen az aggott kor sulya alatt meggörbedt ősznek. Az élet lassan lefejtődő fonálát az örökkévalóság lánczához foglalja.

A gyermekkor repül, az ifjuság zivatar módjára fut által s az érett kor elé lépdegél. Az öreg, mint a mélyen gyökerezett fa, ellene áll a szélvésznek, midőn a fiatalok elhervadnak a naptól elégve vagy virágzó korokban leterítettnek.

A zordon ifjuságnak s a heves férfunak háborgó indulatai hallgatnak s csendesen lépdegel az élet zivatarja megvilágosítva a szép estvéli nap által túl a kikötő partra.

A mértékletesség az, mely által addig védelmezzük őrhelyünket, míg egészen kifogyva lerogyunk. A mértékletes kezében az élet mindaddig nyúlik, míg végre az utolsó fonal lefejtődik, míg a mértékletlen erőszakosan ketté szakítja. Az öregség szép.

Te zordon tél, mégis szép vagy.

Ugy látszik, valamely emberszerető Genius azt az időt tette a halandók számára féltre, hogy némely fiatalkori sebeit meggyógyítaná.

Pinczében czikázott pityóka ártalmas, répa könnyebb emészthető, mint a murok.

Keményítő, nyálka, cukor, szesz, csak a lélegzés általi meleg fenntartására alkalmas. Azot tartalmu is kell, péld. tojásfehér, de hogy csont legyen, mely bírja a tetet, meszet s phosphort tartók kellene — víz s kenyér elég. A tyuk szedi a meszet — ha nem kap a tojása héjában.

Adó kellene az ok nélkül eldiskurált időre s a más rágásért.

A halál az álomra nézve biztos debitor.

Ifju a jelenben, vén a jövőben él.

Az új év is megszületik az anyja halálával, majd maga hal meg, hogy a leánya szülessék. A koporsónál hibáinkérti könyvek adjanak keresztvizet a bölcsőnek, hogy több hibáinkkal anyagyilkosok ne legyünk.

A G(róf) és Grófné ő Nagoknak gyermekeikbeni ritka örömet tartsa meg isten, ugy ezek is áldottak maradnak. A mely házban az erény napja süt, nő a szeretet mennyei plántája s a mit elveszen is az idő, másfelől oda adja. Szép, mikor az anya a vesztére bucsuzó rózsaleveleket leányain látja s újra ifjodik.

Az idő ránczokkal ír.

Ó köntös.

Soha se tanul meg az ember élni, mert mind csak az elmúlt koron tanul, a mely többé vissza nem tér. Csak azon egyesekre nézve igaz, a melyek újra jönnek elé.

Vétségében azért kíván az ember még élni (kivéven, ha árvát hagy), hogy hagyja tisztábban dolgait! Pedig mindennap új bajt hoz s kevés ereje miatt hová-tovább nő a confusio.

A tűz a házban úgy melegítsen, hogy a füstje ki, ne a házba jöjjön.

Némely kisebb elme, mint a gyertyaláng a Luftrohron azt viszi véghez, a mit a közönséges nagy tűz nem.

Némely poeta szüleménye olyan, mint a születés mássa. Ilyen a Milton megtalált paradicsoma.

A hazugság crimen laesae Maiestatis humanae.

Előre tudni kell: mit lehet kívánni s mit nem; hogy a mit valóban nyerhetünk is, el ne veszessük. A ki mindent kíván, 6 hét múlva semmivel marad, egy csontvázhoz lánczolva.

Szent István nap után nem kell többé filemilét várni. Hiába akarnók a helyett, a mit hoz, azt tartani meg, a mit elviszen. A méh is, miután mézét lerakta, fulánkkal bosszulja a visszatartóztatót. Az idő kerekét semmi hatalom nem állítja meg, minden hatalmason jókon, rosszakon rohan. Állandóbb porlást hagy azon rózsalevelen, melyre szoktak az örökvalások érődni, érni (?)

Ha halványul a bálványunk, vagy az imádó tűz fénye: ne kezdődjék a hűlés vád-per (nem kell mindjárt hűlést magyarázni, kívált a férjnek dolgai miatt. Komolyabb órái lehetnek, ha szintén Mai ein Freya.)

Mindeniknek saját köre legyen s egyik se háborítsa a másikat. A férj soha se parancsoljon; az asszony parancsoltassa magának s (v. másnak) a mit akar s mindenik kimélje, kérje egymást s meg kell gondolni, mily nagy kincset lehet kicsiért elveszteni. Sőt sok kicsi többet teszen, mint az innepeken—arany.

Igy lassanként Vesta szent tüze, a melynek szíve a nő, feje a férj s továbbá a gyermekek, lesz a földi szép háromság, mindannak a nagy szépnek kezdete, melynek az örökkévalóság képvisője.

Láthatatlan zápor közt a sors nyilainak ki tudja melyike érhet is, s a belső égnek is vannak essői: az erény könnye, éden virágai öntözése.

A barátság előnye, hogy két anyyi erőt négy annyivá tesz.

Más századból jövök, virágzó Májusban fehér december, de nem a vénség jegével, hanem az örökkévalóság széléről 77-dik évben a hó magasságból áldatva.

Gyönyörű kezdet Május elsője, adja Isten, hogy a december megfelelő legyen.

Egy templom ez, melybe a virágzás köszönt be. Vajha szép nyár s ősz után jöjjön el a fehéren öltözött áldozó pap az év áldásaiért hálával az égő oltár előtt.

Ezt az egyet hagyta meg az ég a paradicsomból, de a kígyó is eljött vele. Vigyázni kell akármely szépen hizelkedjék. Éva el ne vegye az almát.

Éden kapuba látom magamat, de nem tudom az a vakvezető Angyal-e, vagy Éva, inkább a kettő egyben, mely a pusztát is Édenné tenné. A szülék s leányuknak elválási fájdalmát enyhítse a gondviselés elrendelése, mely a mit elviszen, bőven pótolja is, elválaszt a halál az anya csecs tejtől embert.

(Eredeti impuruma a Bolyai levelek között.)

IV.

Búcsuzó a collegiumtól.

(Szalmának v. Kelemennek írta volt Bolyai Farkas.)

Tisztes Atyák! Igazság áldozó papjai e szent falak közt! Ti vezettetek ezen helyre, a honnan, mint az Alpeseket hágó meg kicsidülve, szétdülök a kiterjedt mélységre, mely sok a mit a legnagyobb fő sem tud, s mely keveset tudhat egy ifju ami körülményeinkben s még ettől is mennyire maradtam el! De engedjétek meg, hogy tulajdon gyermekétöket védő atyai szívetekbe vetett bizodalommal erősítem magamat.

Jó Atyák! Engedelem túréstek fárasztásáért s hálás köszönet kimélestekért! Ha mi jó volt, a tiétek az, s a természetben se nő ki minden mag. Köszönet nektek egész életemben! Annak telében se hervad el szívemben a hálás Nefeletts. Oktató, intó ábrázatotok, mint a távolmaradó vidék az ég kékjével szebbülve leikésít pályám végéig.

Nemes ifjúság! Kedves tanulótársaim és barátaim! Virága a jövendőnek! de mennyi fenyegeti a szép reményt! Közelit az aequator az időt örökkévalóságnak hazudó búbájokkal az okosságot is álmodzásba szenderít. Munkásság s mértékletesség legyenek védangyalaitok azon főszabályival, előre vigyázással mindég, hogy soha reményünk ki ne alugyék: búbajos körbe ne lépjünk, siessünk ki: több van a ki a tüzetokádó ágyúk batteriájára rohan, mint a ki itt futni tud. Így a mint többeket látunk a háborúból épen maradni meg, mi is remélhetjük, hogy a világ rajza, mely kerek az űrben, egyenes az időben, a mi korunkkal is egy nyommal tovább halad az Isten országa felé.

Maradj békével visszatérhetlen tavasz, hoi a belső napfényre ébredő lelkek mennyei raj módra repesnek a szemérmesség pirulásával nyiló reggelen.

Maradj békével szent sziget; a szélvész tenger annyira nő, hogy a ki asszonytól született, ezer közül nem áll egy meg hullámjai között. Mint a paradicsomban az eset előtt, nem fedeztetve még el s nem öltöztetve még a világ háborúi zászlója alá mindennemű pánczélokba, szív a szívet éri s a Lucréc átómjai találkozásal minden atyafias felek, itt születik az életen által siring kíséző barátság, balzsama az oly sokszor méítatlan sebeknek. Oh! midőn a barátság ereje summa (szemer)kint számítva, négy a kettőjé, ha minden külön pusztájáról egyesülne . . . az éggel mérkőznék a föld. De a dús pénzvagy és szerelem daemonjai pokoli háromsága dúlja a világot, csaknem minden ördögös, s bár egy volna egyben!

Jézus a kiűzés elkezdett munkáját a nevelőintézetekre bizta.

Áldott legyen tehát a közanyának ezen leánya is! Még ifjú Anya ifjadj több, mind újabb, ei nem hervadó szépséges századokkal, minden időben ilyen Atyákat nyervén, kik mint az ég a földdel termékenyítsék a tavaszt gyümölcsöző őszre.

Sokáig világojlatok nemes lelkek! S végre a tőletek gyűit gyer-

tyák sora virassza ki sírhalmaitok felett az éjszakát, míg a világosság örök köznapja feljövend.

Az Isten vezérelje az aequator minden meteorjain által szerencsésen az ifjúságot s őrizze meg keblét az említett három furia gyújtó fáklyája ellen s úgy az itt vetett alapról torony emelkedjer, a magasságtól el nem maradó. Isten mentsen attól, ki a szerencse. Szerencse lajtorjának elől álló fogai előtt hajolva meg, így üljön fel a fellegekre, de vissza többé nem nézve. Ha a hazánk éjjét világító lámpások közül valamelyik kialakuvánd, lesz a ki pótolja! Adjon Isten nekünk sok ilyen fiakot. Ugy ez a szegény, de becsületes anya, Cornélia drágaságával gazdag lesz.

(Eredeti impurumja a Bolyai levelek között, a negyvenes évek elején írta.)

Közlő: KONCZ JÓZSEF.

MAGYAR ÍRÓK LEVELEI EGRESSY GÁBORHOZ.

Egressy Gábornak a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára birtokába jutott levelezéséből már közöltem néhány darabot e folyóirat mult évi folyamában, nevezetesen br. Jósika Miklósnak és Bajza Józsefnek Egressyhez írt leveleit. Jelen közleményünk a gyűjteményben levő írói levelek egy másik részét foglalja magában, úgy hogy a levelezésnek szorosán vett irodalomtörténeti része most már legnagyobb részében közzé van téve. Van ugyan a gyűjteményben még néhány érdekes irodalmi levél, azonban ezeknek közlése ma még egy és más tekintetből korai volna.

I. Arany János levelei.

1.

Szalonta, júl. 27 1851.

Kedves barátom,

Előfizetési ívet valahára küldöm.¹ Az ember kénytelen nem pontos lenni, annyi bibéja van itt az efféle dolognak. Ha ívet küldenél s még nem késő, úgy hiszem keríthetnék vagy kettőt. Nem sok ugyan az előfizetők száma, de kevéssel van Szalontán több *nadrágos* ember, s így elég.

Isten áldjon meg! kedves nődöt tisztetem, s köszöntöm gyermekeidet.

barátod

Arany János.

Előfizetve 20 példány = húsz pengő forint.

2.²

Nagy-Kőrös, márcz. 19. 1854.

Kedves barátom

Első leveledre, mellyben az előfizetési ívet küldéd, addig készültem válaszolni, hogy a második is itt érte. Sajátkép ez volt oka halogatá-

¹ Egressy Gábor törökországi naplójáról van szó.

² E sorok bevezető részét képezik annak a levélnek, mely Arany János Hátrahagyott Íratai és Levelezése IV. kötetében a 90. s köv. oldalakon olvasható.